Славянские ручьи

сольются в русском море?..

Пушкин.

("Клеветникам России")

I

Було се ще тоді, як татари на Україну загонами приходили та людей — хлоп'ят та дівчат — у полон забирали.

У одному селі жила тоді удова старенька, а у неї ж дві дочки — Одарка та Катря. Були вони вже не підліточки, а геть-геть попідростали та вже собі й скрині мальовані попридбали після Пилипівки й рушники сватам давать мусили.

Так де вже тобі! — не така година була тоді.

II

Якось-то улітку, у неділю пообід, загадали дівчата йти у луг по калину. Пішли з ними й Одаря й Катря. А де вже дівчата юрбою йдуть та ще в свято, так там і хлопці мов з-під землі повиростають.

От і пішли цілою чередою.

А вже ж, звісно,— де дівчата та хлопці зійдуться та ще й у свято, то там і пісня вродиться.

А тоді співали більш ніж тепер, тоді пісня на Україні ще не захолонула від холодного вітру з московської півночі...

III

От, ідучи лугом, і заспівали:

Гомін, гомін по діброві,

Туман поле покриває,

Мати сина проганяє:

Іди, синку, пріч від мене,

Нехай тебе Орда візьме...

Ідуть та співають голосно, аж дібровою луна йде.

А от недалеко вже й діброва — осичина та березина і кущі рясної та червоної, як коралі, калини.

IV

Розбрелись по діброві дівчата й хлопці, мов ті овечата: ходять по діброві, рвуть калину та перегукуються. А тим часом інші хлопець та дівчина зійдуться у гущині докупочки, цілуються та обнімаються, аж мліють обоє від любощів. І тільки бог святий з високого неба до своїх діточок приглядається та святим серцям радується: "Кохайтеся, діточки, кохайтеся, поки весна у серці та молодощі".

І кохаються, й обнімаються, бо ніхто не знає й не відає, що завтра буде.

Де завтра! Може, от-от тут, за плечима, лихо стоїть та осміхається, своєї черги ждучи, мов яструб свого добичу.

V

Коли заголосять дівчата й хлопці, що потягли дальш за діброву:

— Татари йдуть! Татари йдуть! Ох лишенько, ох, матінко!

І в той самий мент відкіля не взялась Орда та як заалалакають, як затупотять кінськими копитами, як засвистять арканами — що господи!

Дівчата й хлопці урозтіч. Так де тобі! Мало не всіх Орда переловила. Переловила й погнала ген-ген, мов череду.

Зостались у діброві тільки Одаря й Катря: забились, мов курчата під квочку, у калинові кущі й сидять там не живі, не мертві.

VI

Коли слухають — тихо, тихо кругом, тільки де-не-де вітрець позіхає, вершиною дерев пробіжить та осичина тихесенько щось з листом розмовляє.

Виходять з кущів — нема нікого! Усіх Орда забрала. Забрала й Степана чорнявого й Василя кучерявого тих, що мусили після Пилипівки до Одарі й Катрі сватів засилати.

І заплакали дівчата, да так заплакали, так заплакали, так плакали, що не зчулись, як водою пойнялись і побігли-побігли двома річечками — побігли туди, ген-ген за Ордою.

І прозвали люди ті річечки — одну річкою Одарею, другу — річкою Катрусею.

І біжать ті річечки-сестри й досі.

Тільки ось що з того вийшло.

VII

Спершу бігли сестрички кожна своїм шляхом. Біжать одна недалечко від другої та плачуть чистою сльозою. А люди дивляться та аж об поли руками б'ються.

— От,— кажуть,— ніколи не було у сьому степу річок, а тепер бог послав.

І п'ють люди з тих річок водицю чисту та холодну і скотинку напувають, і усяка твар божа ту водицю п'є — чи горобчик, чи сірії утенята, чи білії лебедята.

А далі скучились сестри одна за другою та й умовились бігти укупі. От обнялись, знов заплакали і побігли.

І все біжать, все біжать туди, ген-ген на полудень, куди їх чорнобривих та кучерявих татарці погнали.

VIII

Не день бігли й не другий. Коли дивляться — вода! Та така вода, що й кінця й краю немає та блакитна, як небо.

— Се вже чи не море, сестрице? — одна у другої питається.

— Та, мабуть, серце, море.

— Отож там, за морем, і турецька, й кримська неволя:

— Та там же ж, любко.

— А може, там і наші бідні невольники — Степаночко та Василечок?

— Там-там, серце, коли ще живі.

IX

Коли дивляться — на морі галера стоїть, турецька галера. І чути, як на галері бідні невольники співають, неволю й землю турецьку проклинають:

Ой ти, земле турецька, віро бісурменська,

Ти, розлуко християнська!

Не одного ти розлучила мужа з жоною,

Брата з сестрою,

Діток маленьких з отцем і маткою...

— Ох, сестрице-рибко! Я чую, либонь, то мій Василечок співає.

— І я, сестро, чую Степаночків голосочок.

А воно так і було — бог привів побачить своїх бідних.

X

— Побіжімо ж,— кажуть,— сестричко, до самої галери, де, може, бідні невольники тяжкою роботою примучені, сонечком попечені, питоньки хочуть, то ми їм питоньки, свіжої водиці дамо з рідного краю.

Ото і добігли до самої галери і бачать, як бідні невольники, а з ними Степан і Василь, тяжку роботу відбувають.

— О мати божа! Хоч би краплю холодної водиці! — стогне

Степан, на море з галери поглядаючи,— у горлі пересохло і у грудях так і пече.

— І я б, брате, випив,— каже Василь,— Та де її, води, візьмеш? Велике море, а води... о-о!

XI

— А ось вода, серце Степаночку! — озвалось щось із моря.

— Та се либонь Одаря мені дочулась,— дивиться Степан на море,— се її голосочок.

— Та я ж, Степасю, серце! Я водиці рідної принесла з України: возьми ківш та й пий з богом.

Дивуються невольники: се б то, мабуть, русалки до їх З води озиваються.

Бере Степан ківш, хреститься, нагинається з човна і бере з моря воду — та до устоньків.

А вода гірка та солона!

— О бодай тебе! Се нам, братці, проява проявилась: вода така ж гірка, як і наші сльози, і солона, солона!

Почувши теє, сестри-річки гірко заплакали.

— Ні собі,— кажуть,— ні людям: море й нашу чисту воду попсувало. Пропали ми, сестро, у чужому краю.

XII

А на Вкраїні річки-сестри й досі течуть чистою та холодною водою. А люди тую водицю й досі п'ють та милосердного бога славлять, бідних сестер згадуючи. І згадуватимуть, і питимуть чисту воду, поки сонця й світу...

А як добіжать, кажуть, сестри-річки до моря, то н і с о б і в о н и, н і л ю д я м. Таке-то воно, море!..